

آثار حجاب و عفاف در ایجاد امنیت زنان در اجتماع

استاد راهنما:

مریم مهری

محققان:

امل شوقی زاده

سیده زینب هاشمی

فاطمه صبعی

زینب آلبوغبیش

نرگس عباسیان پور

استان خوزستان

مدرسه علمیه کوثر خرمشهر

چکیده

امروزه به دلیل نقش ارزشمند و تاثیرگذاری که زن در سلامت روانی خانواده و اجتماع بازی می کند، می بایست کوشش شود تا زن بتواند جایگاه اصلی خویش را در خانواده و اجتماع پیرامون خویش بیابد و به بالندگی، رشد و پویایی دست یابد. زیرا، فسادادن به زن در اجتماع سبب رشد فکری و آرامش روانی خانواده‌ها مخصوصا کودکان که اعضای اصلی و مهم آن به حساب می آیند، می شود. زن ارتباط مستقیم با کودکان در خانواده‌ها دارند و هرآنچه در درون خویش دارند می توانند به صورت مستقیم و غیرمستقیم به آن‌ها انتقال دهند. نتایج و پژوهش‌ها نشان داده است زنانی که به جایگاه اصلی خویش دست یافته‌اند، توانسته‌اند فرزندان سازگارتر، دارای سکون بیش‌تر و روان آرام‌تری تربیت کنند. از طرفی زنان به دلیل ظرافت‌های زنانه همیشه مورد توجه مردان هستند و در صورتی می توانند در اجتماع نقش شایسته‌ای را ایفا کنند که امنیت آنان در اجتماع تأمین شود. یکی از عوامل اساسی برای حفظ امنیت زنان در جامعه حفظ عفاف توسط آنان و حضور با حجاب در اجتماع است. در این مقاله نقش حجاب و عفاف در ایجاد امنیت برای زنان مورد بررسی قرار می گیرد.

کلید واژه‌ها:

امنیت، امنیت زنان، امنیت اجتماعی، احساس امنیت، جامعه و اجتماع، آسیب پذیری اجتماعی، خانواده،

زنان به عنوان سرمایه های انسانی هر جامعه، نقش موثری در پیشبردها و اهداف جامعه دارند. از طرفی زنان به دلیل روحیات خاص و ظرفیت های بدنی دارای جاذبه برای مردان نامحرم هستند و برای آنکه بتوانند حضور مؤثری در اجتماع داشته باشند باید امنیت آنان تأمین شود. یکی از عوامل مهم در ایجاد امنیت برای زنان در اجتماع، حفظ روحیه، عفاف و رعایت حجاب زنان در هنگام حضور در اجتماع است. منابعی در این خصوص نگاشته شده اند که از جمله آن ها کتاب «امنیت زنان از دیدگاه آیات و روایات، نوشته سمیه نجفی زمردیان/ وجه تمایز: نویسنده سعی کرده از دیدگاه دین اسلام و با استفاده از آیات و روایات بحث کند.

کتاب دیگری که در این زمینه نگاشته شده، کتاب نگاهی به حقوق زن در اسلام نوشته زهرا عظیمی است که به حقوق سیاسی و اجتماعی زن و تفاوت و برابری حقوق آنها پرداخته است. مقاله ای که در این باره نگاشته شده مقاله «ارزیابی امنیت اجتماعی زنان در مناطق شهری» نوشته آقای بهمن کارگر است که وجه تمایز این مقاله با مقاله حاضر در این است که نویسنده در این مقاله عوامل موثر در احساس امنیت زنان در مناطق مختلف شهری را بررسی کرده است ولی در مقاله حاضر آثار عفاف و حجاب در ایجاد امنیت زنان در اجتماع مورد بررسی قرار می گیرد.

بنابراین این پژوهش در صدد پاسخ به این پرسش است که آثار حجاب در ایجاد امنیت بر زنان در اجتماع چیست؟ و در پاسخ به این پرسش به این نتیجه رسیده است که زنان با حفظ الگوی اسلامی و حریم و عفاف و حجاب و با بهره گیری از آیات و سیره ائمه معصومین (ع) می توانند در امنیت اخلاقی جامعه و استحکام خانواده و پیشرفت جامعه سهیم باشند.

مفهوم امنیت

امنیت در لغت فارسی به ایمن شدن، در امان بودن و بی بیم بودن، اطمینان خاطر یافتن و برطرف شدن ترس و بیم معنا شده است. در دیدگاه سنتی امنیت صرفاً به معنای حصول شرایط فردی، گروهی و اجتماعی است که عاری از خشونت و پرخاشگری باشد. در دیدگاه مدرن و نوین امنیت هم ایمنی ناشی از فقدان خشونت را در بر می گیرد و هم مبتنی بر شرایطی است که انسان به لحاظ شغلی، خانوادگی، فکری و عقیدتی سیاسی، فرهنگی و مانند آن نیز در آسودگی یا رفاه و آسایش باشد. یکی از ابعاد بسیار مهم امنیت بعد اجتماعی آن است. منظور از امنیت اجتماعی آرامش و آسودگی خاطری است که هر جامعه موظف است برای اعضای خود در زمینه های شغلی، اقتصادی، سیاسی و قضایی ایجاد کند. بنابراین امنیت اجتماعی چیزی نیست جز حالتی از آسودگی خاطر مردم از ترس، تهدید و اضطراب و مصون ماندن جان مال، ناموس، هویت و اعتقادات آنان از هرگونه تهدید و تعرض.

به دلیل اهمیت روز افزون امنیت اجتماعی در جوامع امروزی، پژوهش و تحقیق بیشتر این پدیده و شناخت آن ضروری می نماید. در این راستا، تحقیق حاضر با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی صورت پذیرفته است و داده های مورد نیاز برای این تحقیق در قالب داده های کتابخانه ای می باشد که منابع مورد نظر از طریق جمع آوری اطلاعات به صورت کتابخانه ای و استفاده از کتاب ها، مقالات و پایان نامه ها جمع آوری گردیده است.

تعریف آسیب اجتماعی

آسیب های اجتماعی به دسته ای از نابسامانی ها و ناهنجاری های رفتاری افراد یک جامعه چه بصورت فردی و یا جمعی اطلاق می شوند که ریشه در بی نظمی ها، کژکارکردی های پدیده های اجتماعی و پیامدهای نامطلوب آنها دارد. این آسیب ها غالباً باعث رنجش روانی، جسمی و مادی اقشار خاص و آسیب پذیر جامعه می شوند. و همچنین می توان گفت که : به هر نوع عمل فردی یا جمعی گفته می شود که در راستای اصول اخلاقی و قواعد عام عمل جمعی یا غیررسمی جامعه محل فعالیت کنشگران قرار نمی گیرد و در نتیجه با منع قانونی و یا قبح اخلاقی و اجتماعی روبه رو می گردد. (پایگاه جمعیت همیاران سلامت روان اجتماعی ایران)

مفهوم جامعه

لفظ جامعه در لغت، اسم فاعل مونث از مصدر «جَمَع» به معنای گرد کردن، گرد هم آوردن، فراهم کردن یا فراهم آوردن، و برهم افزودن است. و بنابراین، به معنای گرد آورنده، فراهم کننده یا آورنده، برهم افزاینده و در برگیرنده خواهد بود. این واژه «عرفاً» به معنای «گروه» و علی الخصوص «گروهی از انسانها» به کار می رود، خواه آن گروه از مردم که در یک روستا یا دهکده یا شهر یا استان و یا کشور زندگی می کنند، به طور مثال «جامعه ایرانی» و خواه آن گروه از مردم که دارای یک دین یا مذهب هستند مثلاً «جامعه مسیحیان» و خواه گروهی که حرفه و شغل واحدی دارند مانند «جامعه معلمان» و خواه همه ی انسان هایی که بر روی زمین به سر می برند مثلاً «جامعه بشری یا جامعه بشریت». (محمد تقی مصباح یزدی، جامعه و تاریخ از دیدگاه قرآن، قم انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی «ره»، ۱۳۹۱، ص ۲۱)

مفهوم اصطلاحی جامعه

مجموعه ای از افراد انسانی که با نظامات و آداب و سنن و قوانین خاص به یکدیگر پیوند خورده و زندگی دسته جمعی دارند، جامعه را تشکیل می دهد. (مرتضی مطهری، مقدمه ای بر جهان بینی اسلامی (جامعه و تاریخ)، ناشر: صدرا، تاریخ ۱۳۹۶، ص ۳۱۳)

منظور از زندگی انسان به صورت دسته جمعی و اجتماعی یعنی اینکه دارای ماهیت اجتماعی هستند. یک طرف نیازها، کارها و فعالیت ها، ماهیت اجتماعی دارند که جز با تقسیم کارها و برطرف کردن نیازها با توجه به قوانین و نظام های خاصی امکان پذیر نیست. به طور کلی می توان گفت: که جامعه شامل جمع کثیری از انسانها می باشد که به خاطر یک سلسله ای از نیازها و خواسته های خود و تحت نفوذ یک سلسله از عقاید و تفکرات و آرمانها در هم ادغام شده و یک زندگی مشترکی دارند. (بروس کوهن، مبانی جامعه شناسی، مترجم غلام عباس توسلی، رضا فاضل، نشر سیمیا، ۱۳۸۹/۱۲/۹)

با عفاف و حجاب کامل در مسجد حاضر شدند و بین زنان و مردان پرده کشیدند. (امین زاده، محمد رضا، جایگاه اخص زن، به نقل از بحار الانوار، ت چ ۱۳۷۲، ص ۲۲۶)

و از پس پرده به سخنرانی مشغول شدند. شخصاً در مساجد و مکان های عموم در برابر زنان انصار و مهاجر حاضر شدند و حجت را بر آنان تمام کردند و از آنها یاری می طلبید. با همه این ها آن حضرت خانه داری و انجام تکالیف منزل را سعادت بزرگی می دانستند، زمانی که ابتدای زندگیشان پدر بزرگوارشان (صلی الله علیه و آله و سلم) کار را بین او و امام علی (علیه السلام) تقسیم نمودند. حضرت فاطمه زهرا (سلام الله علیهم) می فرمایند: تنها خدا می داند که چقدر خوشحالم، زیرا پیامبر مرا از پذیرفتن وظایف خارج از منزل و کاری که برای مردان است آزاد و راحت ساخت، اما با این حال هر گاه وظیفه الهی ایشان بود که در جامعه حاضر شوند با اصل عفاف و حجاب کامل وارد جامعه می شدند.

مثلاً در دوران حضرت علی (علیه السلام) مسجد ایشان و مسجد حضرت علی (علیه السلام) مشخص و جدا از هم بود که به تبلیغ دین و حدیث می پرداختند و حتی زنان جداگانه در آن مسجد بر جنازه ها نماز می گذارند. (فاضلی بی ارجمندی، سید احمد، نقش زنان شیعه در عصر امام علی (علیه السلام)، انتشارات میثم تمارقم، ت ۱۳۸۲، ص ۲۷۱)

در قرآن، آیاتی وجود دارد که بیانگر فعالیت اجتماعی زنان می باشد، از جمله: بیعت زنان با پیامبر (ص) (حضور سیاسی)

«يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَى أَنْ لَا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِيَنَّكَ فِي مَعْرُوفٍ فَبَايِعْنَهُنَّ وَاسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ» (سوره ممتحنه، آیه ۱۲).

«ای پیامبر! هنگامی که زنان مؤمن نزد تو آیند در حالی که با تو بیعت کنند که هیچ چیز را شریک خدا قرار ندهند و دزدی نکنند و زنا نکنند و فرزندانشان را نکشند و هیچ تهمتی را نیاورند که آن را بین دست های شان و پاهای شان بر بافته اند و در هیچ [دستور] پسندیده ای نافرمانی تو را نکنند، پس با آنان بیعت کن و برای آنان از خدا طلب آمرزش کن که خدا بسیار آمرزنده [و] مهرورز است».

بنابراین زن بدون حس ارزش مندی و لیاقت نمی تواند کودکان ارزشمند تربیت کند. به کودکان عشق نمی ورزد و با آنها رفتار مناسب ندارد.

نتایج آن، توجهی به پیامدهای خطرناک این طرد شدن صورت نمی گیرد. پیامدی که می تواند در آینده ی نزدیک دامن گیر کل جامعه شده و جامعه را در مسیر نزولی پیشرفت یا به تعبیر دقیق تر توسعه نیافتگی قرار می دهد.

دین اسلام در مورد امنیت زنان

در دیدگاه مقدس اسلام تاکید بسیاری بر کار کرد مردان شده است. زیرا اگر مرد بیکار باشد، از جهت اقتصادی خانواده ی او آسیب می بیند و در قسمت بررسی موانع ایجاد امنیت، فقر یکی از آسیب ها ذکر گردیده که باید با آن مبارزه نمود. راه حل اساسی مبارزه با فقر، کار است که ائمه ی معصومین علیهم السلام نیز تاکید بسیاری بر تلاش و کوشش برای تحصیل روزی و دوری از بیکاری و پرخابی و تنبلی نموده اند.

امام علی علیه السلام می فرماید: «هنگامی که از کار مهمی فارغ می شوی، به کار مهم دیگری پرداز.» هرگز بیکار نمان، تلاش و کوشش را کنار مگذار، پیوسته مشغول مجاهدت باش و پایان مهمی را آغاز مهم دیگر قرار ده. این برنامه سازنده و موثری است که رمز پیروزی و تکامل در آن نهفته است. اصولاً

بیکار بودن و فراغت کامل، مایه خستگی، کم شدن نشاط، تنبلی و فرسودگی و در بسیاری از مواقع مایه فساد و تباهی و انواع گناهان است. قرآن مجید کرارا انسان را در گرو سعی و کوشش و تلاش و فعالیت خود شمرده و بهره او را از زندگی به میزان سعی و تلاش می داند. امام علی علیه السلام فرمود: (دل بیکار، بدی را جستجو می کند و دست بیکار، به سوی گناه کشیده می شود).

یکی از خواست های اساسی بشر امنیت است و نیاز به امنیت، از قدیمی ترین و عمیق ترین نیازهای انسانی است. هیچ مکتب و نظام حقوقی نمی تواند خود را نسبت به مسئله امنیت، فارغ بداند؛ زیرا امنیت نه تنها یک از اساسی ترین نیازهای جامعه بشری است بلکه عامل مهمی در جهت رشد و توسعه فرهنگی، علمی، اقتصادی و سیاسی است. زنان برای برخورداری از زندگی سالم و حضور فعال در جامعه نیازمند اطمینان و امنیت هستند و اسلام به همین دلیل ارزش زیادی برای امنیت زنان قائل است. امنیت اجتماعی بانوان، حالت بی خطری و فقدان تهدید به سکنی، معیشت، آبرو و روابط اجتماعی بانوان است. در جامعه امروزی به دلیل فعالیت های زنان در عرصه های مختلف، زنان با آسیب ها و مشکلات بیشتری مواجه هستند و احساس ناامنی روز به روز در بین آنها در حال فزایش است. با فراهم آمدن امنیت بانوان در اجتماع، آثار و نتایجی که از آن حاصل می شود متوجه خانواده و جامعه می شود که آرامش روحی و تحکیم خانواده و جامعه سالم از مهمترین آثار آن است. کتاب حاضر عوامل و موانع موجود در امنیت بانوان را مطرح و سپس راهکارهایی در این زمینه ارائه می کند. (سمیه نجفی زمردیان، امنیت بانوان از دیدگاه آیات و روایات، جلد اول، صفحه ۱۲۳)

اسلام مقام زن را در دو حیطه همسری و مادری بسیار مورد توجه قرار داده و از این دو جهت برای زنان جایگاه و منزلت ویژه ای ترسیم کرده است. بدین صورت که در نگاه اسلام خانواده دارای منزلت و قداست خاصی است و از آنجا که زن مدیر خانواده به شمار می رود، بیشترین نقش را در این زمینه به خود

اختصاص داده و با توجه به مقام آرامش دهی زن باید توجه داشت که زنان بالاترین نقش را در حفظ کیان خانواده برعهده دارند. در حقیقت آرامش و امنیت روانی که زن میتواند در خانه به همسر خود بدهد بی بدیل بوده و قرآن هم براین نکته تاکید می کند. زنان عهده دار نقش تربیتی جامعه بوده و این زنان هستند که مسئولیت مهم تربیت افراد جامعه را بر دوش دارند چرا که انسان ها در خانواده تربیت می شوند و سپس وارد اجتماع می گردند و زن به عنوان مدیر خانه و در جایگاه مادر که بیشترین حضور را در خانه دارد، می تواند بالاترین نقش را در این زمینه ایفاء نماید. از این رو زن مهمترین مسئولیت را در خانواده دارد و بی شک نقشی اساسی در تربیت فرزندان به عنوان افراد اجتماع خواهد داشت. (تلخیص گفته های حجت الاسلام سید محسن شریفی)

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ....

(سوره احزاب/آیه ۵۹)

ترجمه: ای پیامبر! به همسران و دختران و زنان مؤمنان بگو: چادر یا روسری های بلند بر خود بیفکنند، این (عمل) مناسب تر است، تا (به عفت و پاکدامنی) شناخته شوند و مورد آزار قرار نگیرند....

استفاده از پوشش کاملی که معرف شخصیت زن برای تأمین عفت و آبرو باشد، لازم است.

با پوشش صحیح، بهانه را از دست بیمار دلان و مزاحمان عفت عمومی بگیرید.

سرچشمه ی بسیاری از مزاحمت های هوس بازان نسبت به زنان و دختران، نوع لباس خود آنهاست.

حجاب، تأمین کننده ی امنیت جامعه است و اولین فایده آن، به خود زنان می رسد.

بنابراین اسلام زنان را از حضور در اجتماع منع نکرده بلکه به آنها می گوید با حجاب و عفاف در اجتماع حاضر شوند. در زمان رسول خدا صلی الله علیه وآله و بعد از آن در زمان ائمه معصومین زنان در عرصه های اجتماعی، سیاسی و فرهنگی حضور داشتند. سلام هیچ گاه زنان را از حضور در امور فوق منع نکرده، بلکه در برخی مسائل مانند حج آن را واجب شمرده و در بسیاری موارد آن را مجاز دانسته است. روایت است حضرت فاطمه در تشییع جنازه بعضی از مسلمانان شرکت می کردند و آن حضرت هم آنان را از این کار منع نمی کردند (وسائل الشیعه، شیخ حر عاملی، آل البيت، ج ۲، ص ۵۱).

نتیجه‌گیری

حجاب و عفاف در فرهنگ اسلامی نه تنها سپری برای حفاظت از کرامت و شخصیت زنان است، بلکه چراغ راهی برای دستیابی به جامعه‌ای امن، پویا و اخلاق‌محور به شمار می‌رود. این دو ارزش، زن را از بند نگاه‌های سطحی و ابزارگونه رها کرده و او را به عنوان فردی تأثیرگذار در خانواده و اجتماع معرفی می‌کنند.

در خانواده، زنان با حفظ حجاب و عفاف، نقش آرامش‌بخش و تربیتی خود را به بهترین شکل ایفا می‌کنند و بنیان‌های اخلاقی و روانی نسل‌های آینده را پایه‌ریزی می‌نمایند. در اجتماع نیز، این اصول به زنان امکان می‌دهد در عرصه‌های علمی، فرهنگی و اجتماعی حضوری مقتدرانه و محترم داشته باشند، بدون آن‌که هویت یا امنیت‌شان به خطر بیفتد.

اسلام با معرفی حجاب و عفاف به عنوان نمادهای اصیل کرامت انسانی، الگویی برای ایجاد توازن میان حضور اجتماعی و تعهدات خانوادگی ارائه کرده است. چنین الگویی نه تنها به زنان آزادی و امنیت می‌بخشد، بلکه جامعه را از خطر فروپاشی اخلاقی مصون می‌دارد و مسیر پیشرفت و تعالی را برای همه اقشار هموار می‌سازد.

بنابراین، حجاب و عفاف تنها یک انتخاب فردی نیست، بلکه راهکاری برای تحقق عدالت اجتماعی، امنیت روانی و شکوفایی استعدادهای انسانی است. این ارزش‌ها، اگر با معرفت و آگاهی همراه شوند، جامعه‌ای می‌سازند که در آن همگان به جایگاه شایسته خود دست یابند و از آرامش و رفاه واقعی بهره‌مند شوند.

پژوهش حاضر در پاسخ به این پرسش که آثار عفاف حجاب در ایجاد امنیت زنان در اجتماع به این موارد دست یافته است:

۱. پرهیز از اشکار سازی زینت های طبیعی و غیر طبیعی

۲. پرهیز از چشم چرانی نامحرم

۳. پرهیز از تبرج

۴. حضور موثر زنان در اجتماع

۵. پیشرفت جامعه

فهرست منابع

*قرآن کریم

۱. نجفی زمریدیان، سمیه ، امنیت بانوان از دیدگاه آیات و روایات، ج ۱، چاپ اول ، بهار ۹۹
۲. عظیمی، زهرا نگاهی به حقوق زن، ۱۳۸۶
۳. شیخ طبرسی، مجمع البیان، ج ۷-۸
۴. آلوسی، شهاب الدین، روح المعانی، ج ۱۲
۵. قمی، تفسیر قمی، ج ۲
۶. بحرانی فی تفسیر القرآن ج ۳
۷. شیخ حر عاملی، وسایل الشیعه، آل بیت، ج ۲
۸. امین زاده، محمدرضا، جایگاه اخص زن ، ۱۳۷۲
۹. فاضلی ، احمد ، نقش زنان شیعه در عصر امام علی(ع)، انتشارات میثم تمار، ۱۳۸۲
۱۰. شایسته فروغ، امنیت ، ج ۱، چاپ پنجم
۱۲. مقاله پژوهشی، نویسندگان سید احمد میرمحمد تبار، علی اکبر مجدی ، لیلی بنیاد
۱۳. تلخیص گفته های مقام معظم رهبری
۱۴. تلخیص گفته های حجت الاسلام سید محسن شریفی
۱۵. پایگاه جمعیت همیاران سلامت روان اجتماعی ایران
۱۶. محمد تقی مصباح یزدی، جامعه و تاریخ از دیدگاه قرآن، قم انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی «ره» ، ۱۳۹۱
۱۷. مرتضی مطهری، مقدمه ای بر جهان بینی اسلامی (جامعه و تاریخ)، ناشر: صدرا، تاریخ ۱۳۹۶
۱۸. بروس کوهن، مبانی جامعه شناسی، مترجم غلام عباس توسلی، رضا فاضل، نشر سیمیا، ۱۳۸۹/۱۲/۹